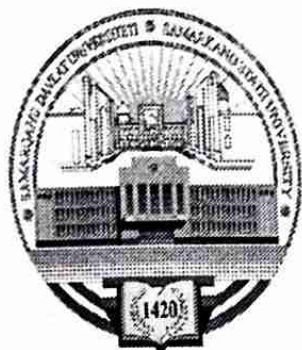
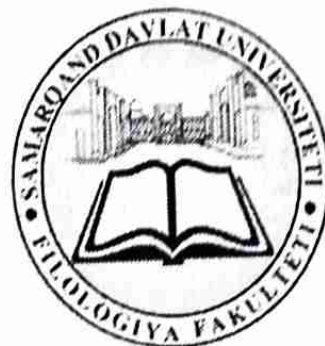

**ВАЗОРАТИ ТАЪЛИМИ ОЛӢ, ФАН ВА
ИНОВАТСИЯҲОИ РЕСПУБЛИКАИ
ЎЗБЕКИСТОН
ДОНИШГОҲИ ДАВЛАТИИ
САМАРҚАНД
БА НОМИ ШАРОФ РАШИДОВ**

Ба рӯйхат гирифта шуд:
**№ ДБ-60230100-1-11;2-02;2-
06;3-02.**

« 2 » 10 соли 2024

“ТАСДИҚ МЕНАМОЯМ”

Ректори ДДС
Р.И.Халмурадов

соли 2024

**ДАСТУРИ ТАЪЛИМӢ
аз фанни
ЗАБОНИ АДАБИИ ҲОЗИРАИ ТОЧИК**

Соҳаи дониш:	200 000	- Соҳаи санъат ва фанҳои гуманитарӣ
Соҳаи таълим:	230 000	-Забонҳо
Равиши таълим:	60230100	-Филология ва омӯзиши забонҳо (забони тоҷикӣ)

Фан/Коди модул НТАТ1224 НТАТ1324 НТАТ1424 НТАТ1524 (бакалавриат)		Соли хониши 2024-2025 2025-2026 2025-2026 2026-2027	Семестр 2 3 4 5	ECTS-Кредитҳо 4 6 7 7	
Фан/ Намуди фан: Мачбурий		Забони таълим Тоҷикӣ		Ҳаҷми соатҳои ҳафтаина дарс 4 6 6 6	
1	Номи фан		Машғулоти таълимӣ аудиторӣ (соат)	Таълими мустақил (соат)	Ҷамъи сарборӣ (соат)
	Забони адабии ҳозираи тоҷик		54	66	120
			78	102	180
			80	130	210
			90	120	210

Мақсад фан (МФ)	
FM1	Мақсади омӯзиши фанни “Забони адабии ҳозираи тоҷик” ба мутахассисони соҳаи забон ва адабиёти тоҷик оиди савтшиносӣ, сарфу наҳв донишҳои мукаммали ба талаботи андозаи ҳақон мутобиқро дода ва ба онҳо ҳарчониба чуқур омӯзонидани соҳаи фонетика, лексикология, лексикография, фразеология, морфология, калимасозӣ ва синтаксисро дар назар дорад.
	Вазифаи фанни “Забони адабии ҳозираи тоҷик” аз инҳо иборат: оиди грамматикаи забони тоҷикӣ; хусусиятҳои луғавӣ, таркиби луғавӣ, овозшиносӣ, фонди забон, фразеология, луғатнависӣ; ба ҳиссаҳои гуногуни нутқ чудо шудани калимаҳо ва сохти калимаҳои забони тоҷикӣ – содда, сохта, мураккаб ва таркибӣ; вазифаи онҳо дар ҷумла; масъалаи ибора, ҳелҳои ибора ва сохту созмони онҳо; ҷумлаҳои содда ва навіҳои онҳо, сараъзо ва аъзои пайрави ҷумла, аъзоҳои иловагии ҷумла; ҷумлаҳои мураккаб ва навіҳои онҳо; ҷумлаҳои иловагӣ ва нутқи айнан ва мазмунан нақлшуда маълумоти муфассал додан.

II. ҚИСМАТИ АСОСИИ НАЗАРИ (машғулоти маърузавӣ)

II.1. Ба таркиби фан мавзӯҳои мазкур дохил мешавад:

Шакли машғулоти: маъруза (М)

Фонетика

M1	Мукаддима. Мақсад ва вазифаи фанни забони адабии ҳозираи тоҷик Мукаддимаи фан. Маълумоти умумӣ дар бораи забони адабии ҳозираи тоҷик. Шиносо намудани донишҷӯён ба забони адабӣ ва забони миллии тоҷик. Дар мавриди гузаштани мавзӯҳои назарии фан (маърузаҳо) ҷиҳатҳои муҳим ва асосии фанни “Забони адабии тоҷик”-ро ба эътибор гирифтани. Муаммоҳои таркиби луғавии он, сохти грамматикӣ он, қорбасти услубҳо ва тағйирот дар онҳо. Инчунин мавқеи забони тоҷикӣ дар каламрави Ўзбекистони соҳибистиклол, баробарии забонҳо ба эътибор гирифта мешавад.
M2	Мавқеи забони адабии тоҷик дар ғуруҳи забонҳои эронӣ Сарчашмаҳои забони миллии тоҷик ва аҳамияти он. Мавқеи забони адабии тоҷик дар гузашта ва имрӯз. Воҳидҳои забон: фонема, морфема, калима, ибора, ҷумла ва хусусиятҳои асосии онҳо. Бобҳои грамматика ва вазифаи онҳо. Ташаккули илмию забони адабӣ дар асрҳои IX-X. Забони адабии тоҷикӣ дар замони хонадони Сомониён. Забони форсии дарӣ чун забони давлатӣ ва забони адабиёти бадеӣ, илму маърифат ва забони муоширати байни мардумони гуногуни забон. Хидмати нобиғаҳои бузурги тамаддуни гузаштамон – одамушшуаро Абӯабдуллои Рӯдакӣ, ҳақим Абӯлқосими Фирдавӣ, шайхурраис Абӯалӣ ибни Сино ва дигарон. Равнақи минбаъда ва нуфузи оламгирӣ ин забон гаштани осори бо форсии дарӣ офаридаи ин бузургони илму адаб.
M3	Фонетика (савтиёт) Мавқеи фонетика дар байни қисматҳои дигари забон. Табиати овозии забон: Аз таърихи омӯзиши фонетикаи забони тоҷикӣ. Қайду мулоҳизаҳои Ибни Сино, Носири Хусрав, Насируддини Тӯсӣ, Шамси Қайси Розӣ, Абӯнасири Форобӣ, Хоча Ҳасани Нисорӣ роҷеъ ба масъалаҳои талаффузи калимаҳои ҷудогона, ҳарфу овозҳои садоноку ҳамсадоҳо, ҳичо ва падидаҳои овозию ҳодисаҳои ба он марбут (имола, мушаббаъ, ташдид, танофури ҳуруф, ҳуруфи зоида). Саҳми эроншиносони рус В.В.Григорев, И.И.Зарубин, А.А.Андреев, В.П.Наливкин, А.А.Семенов, В.С.Расторгуева, В.С.Соколова ва савтшиносони тоҷик: Л.Бузургзода, Ҳ.Каримов, Т.Н.Хаскашев, М.Файзов дар омӯзиши сохтори овозии забони тоҷикӣ.
M4	Сохтори овозии забон. Мавзӯи баҳси фонетика. Воҳидҳои занҷирӣ ва забарзанҷирии фонетика. Методҳои аинӣ (субъективӣ) ва зехнии (объективӣ) фонетика. Фонетика ва илмҳои забоншиносӣ (луғатшиносӣ, сарф, нахв, имло,

	орфоэпия). Фонетика ва илмҳои ғайризабоншиносӣ: физика (акустика), биология (физиология), равоншиносӣ, тиб. Аҳамияти назарӣ ва амалии фонетика. Овознависӣ (транскрипсия) ва ҳарфнависӣ (транслитератсия). Ҷиҳатҳои сегонаи воҳидҳои фонетикӣ. Ҷиҳати тавлидӣ. Дастгоҳи гуфтор: дастгоҳи нафас, дастгоҳи садо, дастгоҳи овоз. Пойгоҳи талаффузи тоҷикӣ ва муҳимтарин хусусиятҳои он. Ҷиҳати акустикӣ (шунавоӣ). Мафҳуми овоз. Замони талаффуз ва тамдиди овоз. Зудии лаппиш ва баландии овоз. Қувваи талаффуз ва саҳтии овоз. Ҷиҳати лингвистиву функционалӣ. Таҷзияи ҷараёни нутқ. Фонема ва тобишҳои он. Нишонаҳои фарқкунандаи фонема.
M5	Таснифоти садонокҳо ва ҳамсадоҳои забони тоҷикӣ Системаи вокализми тоҷикӣ. Ҳайати садонокҳо. Гурӯҳбандии садонокҳо. Тасвири садонокҳо аз рӯи қатор. Консонантизми тоҷикӣ. Ҳайати ҳамсадоҳо. Гурӯҳбандии ҳамсадоҳо. (лабиҳо, забониҳо, забончагӣҳо ва ҳалқӣҳо). Аз рӯи тарзи тавлид: зичҳо, роғҳо, ларзон. Аз рӯи иштироки шавшув ва лаҳн: лаҳнӣ, шавшувдори ҷарангдор ва шавшувдори бечаранг. Ҷуфтҳои ҳамсадоҳои ҷарангдору бечаранг. Аз рӯи иштироки резонаторҳо: димоғӣҳо ва ғайридимоғӣҳо. Системаи ҳамсадоҳо. Фонемаҳо дар ҷараёни гуфтор. Мафҳуми занҷири гуфтор. Қонуни сарфакорию сарфачӯии забон ва тағйироту таҳаввулотҳои овозӣ. Тағйироти парадигматикӣ ва синтагматикӣ овозӣ. Қонунҳои мутобиқат ва мувофиқати овозҳо. Падидаҳои овозӣ: таҳфиф (редуксия), афзоиш, коҳиш, ҷойивазкунӣ, монандшавӣ, бадалшавии овозҳо. Гунаҳои фонетикӣ калимаҳо: табдили садонокҳо, табдили ҳамсадоҳо. Тағйири қолабҳои заданокӣ. Ҳамнишинии фонемаҳо. Ҳамнишинии ҳамсадоҳо дар калимаҳои иқтибосӣ.
M6	Ҳичо, зада ва оҳанг Ҳичо. Ҳичо ҳамчун воҳиди хурдтарини талаффуз. Анвои ҳичо. Моҳияти фонетикӣ ҳичо. Ҳичосозӣ. Истеъмоли садонокҳои тоҷикӣ дар ҳудуди ҳичо. Қобилияти ҳичосозии ҳамсадоҳои лаҳнӣ. Назарияҳои маъмули ҳичочудокунӣ: назарияи антиқа, назарияи шиддатнокии ҷисмонии Л.В.Щерба, назарияи сонорӣ. Қоидаҳои ҳичочудокунии калимаҳои тоҷикӣ. Сохтор ва ҳелҳои ҳичои тоҷикӣ. Ҳичои савтӣ ва ҳичои арӯз. Задаи калима. Моҳияти фонетикӣ зада. Навъҳои задаи калима: задаи микдорӣ, задаи лаҳнӣ, задаи қуввагӣ, задаи сифатӣ. Қолабҳои заданокӣ калимаҳои тоҷикӣ. Маъмултарин қолабҳои задаи калимаҳои тоҷикӣ. Қолабҳои задаи калимаҳои иқтибосӣ. Калима ва морфемаҳои беада. Энклитикаҳо ва проклитикаҳо. Вазифаҳои задаи калима. Оҳанг. Мафҳуми оҳанг. Вазифаҳои оҳанг. Унсурҳои оҳанг: Фраза ва синтагма. Задаи таъкид. Оҳанги навъҳои асосии гуфтори тоҷикӣ. Оҳанги ахбор. Оҳанги пурсиш. Оҳанги амр. Оҳанги мурочиат. Оҳанги номбаркунӣ.
M7	Орфоэпия, хат (графика) ва имло (орфография)

	Орфоэпия. Қоидаҳо ва нормаҳои талаффузи адабӣ. Нормаҳои талаффузи дурусти овозҳои забони тоҷикӣ (садоннокҳо, ҳамсадоҳо) ва воҳидҳои забарзанҷирӣ (зада, оҳанг, фраза, синтагма). Таҳаввул ва таҷаҷҷули нормаҳои талаффузи адабӣ. Таъсири мутақобилаи навиштор ва гуфтори тоҷикӣ. Талаффузи табиӣ ва маснӯӣ. Хат. Пайдоиши хат ва маълумот дар бораи хатҳои аввалин. Воситаҳои наққошии хат: графемаҳо, аломатҳои китобат, аломати зада. Системаи таносуби графемаҳо (харфҳо) ва фонемаҳо дар хати фонематикии тоҷикӣ. Имло. Вазифаи ҷамъиятии имло. Қоидаҳои муҳимтарини имлои тоҷикӣ. Принсипҳои асосии имлои тоҷикӣ. Принсипҳои фонетикӣ; Принсипи морфологӣ; Принсипи таърихӣ анъанавӣ.
M8	Лексикология (луғатшиносӣ) ва вазифаҳои он Мавзӯи баҳси лексикология ва ё луғатшиносӣ. Вазифаҳо ва қисматҳои таркибии ҷанни лексикология. Навъҳои лексикология: лексикологияи умумӣ, таърихӣ, муқоисавӣ ва тасвирӣ. Усулҳои тадқиқи лексикологӣ. Лексика, семасиология, этимология, фразеология ва вазифаҳои он. Таҳлили лексикии қалма, этимологияи халқӣ ва илмӣ. Тафовут ва хусусиятҳои асосии онҳо.
M9	Қалма ва маънои он Қалма ҳамчун воҳиди асосии забон, мавқеи қалмаҳо (лексемаҳо) дар радифи воҳидҳои дигари забон - фонема, морфема, ибора ва ҷумлаҳо. Таҷзияи қалма дар ҷараёни нутқ. Қиёфаи овозӣ ва маъноҳои луғавии қалмаи тоҷикӣ. Сохтори овозии қалма, ҳамнишинии овозҳо ва хосиятҳои акцентологии онҳо. Сохтори овозии қалма ҳамчун аломати он. Маъноҳои озод ва вобастаи фразеологии қалма, маъноҳои мустаъмал ва фардии қалма. Анвои маъноҳои луғавии мафҳумӣ, эҳсосотӣ, ишоратӣ ва модалии қалма. Ифодаи маъно бо аломат.
M10	Таркиби луғавӣ ва фонди асосии луғавии забон Таркиби луғавии забон ва омилҳои асосии тақмили он. Зинаҳои шаклбunii фонди луғавии забони тоҷикӣ. Фонди асосии забон ва хусусиятҳои он, муносибати фонди асосӣ бо таркиби луғавии забон. Аз ҳисоби қалмаҳои дохилӣ ва хориҷӣ бой шудани таркиби луғавии забон. Унсурҳои лексикаи асли ва забонҳои дигар. Тафовути байни онҳо.
M11	Маъношиносӣ, таснифоти маъноии қалмаҳо. Қалма, мафҳум ва ном. Ифодаи мафҳум, фарқҳои байни қалма ва мафҳум. Ифодаи ном бо қалмаҳо. Сермаъноии луғавӣ ва усулҳои сермаъно шудани қалмаҳо. Анвои маъноҳои қалмаи сермаъно. Роҳи усулҳои сермаъношавии қалмаҳо. Усулҳои маҷозӣ, инкишофи тадриҷӣ ва таҷзияи маъноҳои ҷузъҳои воҳидҳои фразеологӣ ҳамчун манбаъҳои сермаъношавии луғавӣ. Омонимия ва паронимияи луғавӣ. Қалмаҳои аз бобати қиёфаи зоҳирӣ ҳамовоз ва наздиковоз, ки ба маъноҳои мухталиф далолат мекунанд. Анвои қалмаҳои ҳамовоз, наздиковоз ва ҳамоҳанг, усулҳои пайдоиши онҳо. Муродифот ва антонимҳо. Мафҳуми муродиф,

	анвои муродифот ва силсилаи муродифҳои луғавӣ. Антонимҳои луғавӣ ва маъноӣ. Антонимҳои луғавӣ ҳамчун мифтоҳи муқарраркунандаи маъноҳо ва муродифҳои луғавӣ.
M12	Манбаҳои пайдоиши калимаҳои тоҷикӣ. Калимаҳои аслии тоҷикӣ. Нишонаҳои савтӣ ва сарфҳои калимаҳои аслии тоҷикӣ, соҳаҳои корбурди онҳо. Мақоми калимаҳои аслии тоҷикӣ дар калимасозӣ, таъбирот ва захираи асосии луғавии забон. Калимаҳои вомӣ. Сабабҳо ва манбаҳои пайдоиш, қабатҳо ва навҳои иқтибосоти луғавӣ. Иқтибосҳои луғавии тоисломӣ ва баъдиисломӣ. Иқтибосҳои баъдиисломӣ аз забонҳои арабӣ, туркиву муғулӣ ва русиву аврупоӣ. Калкаҳои луғавӣ ҳамчун навъи махсуси иқтибоси калимаҳои забонҳои бегона. Усулҳои калкашавӣ ва анвои калкаҳо. Мутобиқати калимаҳои иқтибосӣ ва калкаҳои луғавӣ ба меъёрҳои савтӣ, сарфӣ ва маъноии забони тоҷикӣ.
M13	Калимаҳо аз ҷиҳати доираи истеъмол Калимаҳои сермахсул ва каммахсул, лексикаи умумистеъмолӣ, лексикаи китобӣ-адабӣ, лексикаи гуфтугӯӣ-ҳалқӣ. Умумият ва тафовути байни онҳо. Калимаҳои хоссаи забони адабии китобӣ. Калимаҳои забони адабии китобӣ, идории коргузори ва истилоҳоти илмиву фанӣ ҳамчун гурӯҳҳои ҷудогонаи калимаҳои забони адабии китобӣ. Калимаҳои забони адабии шифохӣ ва нишонаҳои фарқкунандаи онҳо. Гурӯҳҳои омиёна, касбии соҳавӣ ва шевагии калимаҳои адабии шифохӣ. Истилоҳот ва хусусиятҳои асосии онҳо. Калимаҳои кӯхнашуда (архаистӣ) ва таърихӣ. Неологизмҳо (калимаҳои нав). Сабабҳои ба майдон омадани калимаҳои нав. Неологизмҳои давраи истиқлол ва аҳамияти онҳо. Эвфемизмҳо, вулгаризмҳо, варваризмҳо дар забон. Эвфемизмҳо – калимаҳои услуби баланд. Лиризмҳо, поэтизмҳо, эвфемизмҳо, архаизму неологизмҳо ҳамчун гурӯҳҳои алоҳидаи калимаҳои услуби баланд. Вулгаризм – калимаҳои услуби паст. Вожаҳои бепардагӯӣ, вулгаризмҳо, варваизмҳо ва мавридҳои истеъмоли онҳо. Намунаи таҳлили луғавӣ.
M14	Маълумот дар бораи воҳидҳои фразеологӣ Мавқеи фразеология ҳамчун фанни мустақил дар радифи илмҳои дигари филологӣ, қисматҳои таркибӣ, навҳо ва усулҳои тадқиқи ин фан. Нишонаҳои фарқкунандаи воҳидҳои фразеологии забони тоҷикӣ, сохтори овозии воҳиди фразеологӣ ва гунаҳои он. Гурӯҳҳои маъноӣ, сохторӣ ва ҳиссаи нутқии воҳидҳои фразеологӣ. Идиома, фразема ва ифодаҳои ғайриидиоматикӣ ҳамчун гурӯҳҳои маъноии воҳидҳои фразеологӣ. Таркиб, ибора ва ҷумлаҳои фразеологӣ ва тафовутҳои сохтории онҳо. Сермаъноии фразеологӣ. Усулҳои муқаррар кардани воҳидҳои фразеологии сермаъно, робитаи байни маъноҳо ва мақоми маъноӣ асли дар таъбироти сермаъно; сермаъноии фразеологӣ. Омонимҳои фразеологӣ, фарқи онҳо аз воҳидҳои фразеологии сермаъно,

	усулҳои муқаррар намудани навъҳои омонимҳои фразеологӣ. Паронимҳои фразеологӣ, тафовути онҳо аз омонимҳои фразеологӣ. Муродифот ва антонимияи фразеологӣ. Муродифҳои фразеологӣ ва фарқи онҳо аз гунаҳои фразеологӣ. Ифодаи маъноӣ умумӣ ва фарқҳои услубӣ дар муродифҳои фразеологӣ. Антонимияи фразеологӣ ва мувофиқати сохтори воҳидҳои фразеологӣ антонимӣ. Навъҳои муродифот ва антонимҳои фразеологӣ.
M15	Манбаъҳои пайдоиши воҳидҳои фразеологӣ. Воҳидҳои фразеологӣ аслан тоҷикӣ ва нишонаҳои хоси онҳо. Инъикоси вожаҳои аслӣ, воқеияти миллӣ ва образҳои анъанавӣ дар фразеологияи аслии тоҷикӣ. Воҳидҳои фразеологӣ иқтибосӣ ва калкаҳои фразеологӣ. Анвои калкаҳои фразеологӣ аз рӯи сохтор, ифодаи маъно, пайдоиш ва ғайра. Гурӯҳҳои услубӣ ва қабатҳои эҳсосотиву иродавии воҳидҳои фразеологӣ. Мақоми воҳидҳои фразеологӣ дар нутқи бадеӣ. Вазифаи услубии воҳидҳои фразеологӣ. Тафовути воҳидҳои фразеологӣ аз зарбулмасалу мақолҳо. Намунаи таҳлили фразеологӣ.
M16	Фарҳангшиносӣ (лексикография) Бунёди луғатшиносии тоҷик. Луғатшиносӣ ҳамчун соҳаи мустақили лексикология. Вазифаҳои луғатшиносӣ, назарияи луғатшиносӣ ва луғатшиносии амалӣ. Анвои луғатҳо, фарҳангҳо ва қомусҳо. Тафовут ва айнияти онҳо. Луғату фарҳангҳои филологӣ ва қомусҳои энциклопедӣ, фарқи байни онҳо.
M17	Аз таърихи луғатнависии тоҷикӣ Аз таърихи луғатшиносии тоҷик. Мактабҳои луғатшиносии тоҷикӣ, Хуросон ва Ҳиндустон. Хидмати луғатшиносии тоҷикӣ дар инкишофи назарияи муносири луғатшиносии он. Луғатҳои вожагӣ ҳамчун навъи муҳимтарини маълумотномаҳои меъёрии филологӣ. Сохтори умумии луғат, мафҳумҳои вожанома, сарвожа, тафсир, далел дар луғатҳо. Анвои луғатҳои вожагӣ: Луғатҳои тафсирий, тарҷумавӣ, шевагӣ, этимологӣ, муродифот, омонимҳо, антонимҳо, имло, талаффуз, басомад, чаппа ва монанди инҳо. Фарҳангҳои фразеологӣ ва анвои онҳо. Фарқи сохтори фарҳанги фразеологӣ аз луғати вожагӣ. Усулҳои муқаррар кардани шакли асосии воҳидҳо ва системаи ҳаволаҳо дар фарҳангҳои фразеологӣ. Навъҳои фарҳангҳои фразеологӣ. Фарҳангҳои тафсирий, шевагӣ, тарҷумавӣ, муродифот, антонимӣ ва гунаҳои фразеологӣ.
M18	Ономастика ва навъҳои он Анъанаҳои номгузорӣ дар байни халқҳои Осиёи Марказӣ. Муносибати ономастика бо забоншиносӣ. Топонимика ҳамчун як соҳаи махсуси ономастика. Топонимика ва микротопонимика, қисматҳои топонимика; Маълумот дар бораи навъҳои топонимика: гидронимия, оронимия, полинимия, антропонимия ва ғайра.

Морфология

M19	Морфология(сарф) Грамматика ҳамчун илм дар бораи конуну қоидаҳои бо ҳам алоқамандшавии вохидҳои забон. Қисматҳои таркибии грамматика, калимасозӣ, морфология ва синтаксис(сарфу нахв). Маънои грамматикӣ, шакли грамматикӣ, категорияи грамматикӣ. Таълимот дар бораи калима. Калима воҳиди асосии забон. Таркиби морфологии калимаҳо дар забони тоҷикӣ. Реша, асос, бандак, пешванд, пасванд. Сохти калимаҳо: содда, сохта, мураккаб ва таркибӣ. Принсипҳои ба ҳиссаҳои нутқ чудо кардани калимаҳо. Таърихи тақсимои ҳиссаҳои нутқ. Фикрҳои мухталифи олимони оиди тақсимои ҳиссаҳои нутқ, категорияҳои грамматикӣ ва лексикӣ-грамматикӣ калимаҳо дар таснифи ҳиссаҳои нутқ. Хусусияти морфологӣ ва синтаксисии калимаҳо.
M20	Маълумоти умумӣ дар бораи исмҳо Гуруҳҳои маънои исмҳо: калимаҳои ифодагари мафҳумҳои одамон, ҳайвонот, ҷонварон (паррандагон), ҳашарот, ашёи гуногун, номҳои маҳалҳо, вақт ва ғайра. Категорияҳои грамматикӣ исмҳо: категорияҳои шумора, муайянию номуайяний. Воситаҳои ифодаи категорияҳои грамматикӣ. Гуруҳҳои луғавию грамматикӣ исмҳо: шахсу ғайришахс, ҳосу чинс, моддию маънавӣ, ҷондору бечон, исмҳои ҷомеъ, ифодаи чинсияти табиӣ дар исмҳо. Калимасозии исм. Сохти исмҳо: исмҳои сода, сохта, мураккаб ва таркибӣ. Тарзҳои калимасозии исмҳо: морфологӣ, синтаксисию морфологӣ, морфологию синтаксисӣ, луғавию синтаксисӣ, луғавию маъноӣ ва ихтисораҳо. Воситаҳои калимасозӣ. Аффиксҳои исмсоз: префикс, суффиксҳо, интерфиксҳо. Суффиксҳо, ки исми шахс месозанд. Суффиксҳо, ки номи шайъ месозанд. Суффиксҳо, ки исми макону фаровонӣ месозанд. Суффиксҳо, ки исми маънӣ месозанд. Суффиксҳо, ки хурдию навозишро ифода мекунанд.
M21	Маълумоти умумӣ дар бораи сифат. Хелҳои маъноию грамматикӣ сифатҳо: сифатҳои аслӣ ва нисбӣ. Сифатҳои аслӣ. Хусусиятҳои фарқкунандаи онҳо. Категорияи дараҷа дар сифатҳои аслӣ: шаклҳои одӣ, муқоисавӣ ва олии категорияи дараҷа. Воситаҳои ифодаи онҳо. Ифодаи камӣю зиёдии аломат ва хурдию навозиш дар сифат. Воситаҳои ифодаи онҳо. Сифатҳои нисбӣ. Хусусиятҳои фарқкунанда ва гуруҳҳои маъноии онҳо. Калимасозии сифат. Сохти сифатҳо: сифатҳои сода, сохта, мураккаб ва таркибӣ. Аффиксҳои сифатсоз. Сифатҳои мураккаб. Хелҳои онҳо. Таркиби морфологии сифатҳои мураккаб. Сифатҳои мураккаби пайваст ва роҳҳои сохтани онҳо. аломат, хусусият ва тарзи созмони сифатҳои мураккаби тобеъ. Ба воситаи калимаҳои таркибӣ ташкил ёфтани сифатҳо. Сифатҳои таркибӣ омехта. Сифати таъкидӣ ва аломатҳои он. Шакли таъкидӣ дар сифат.
M22	Шумора ҳамчун ҳиссаи нутқ

	Махсусияти грамматикии шумораҳо дар забон. Хусусият ва аломатҳои морфології шумора. Хелҳои шумора: шумораҳои микдорӣ ва тартибӣ. Шумораҳои микдорӣ: шумораҳои асли. Тахминӣ, касрӣ, махсусиятҳои онҳо. Нумеративҳо. Шумораҳои тартибӣ. Шумораҳо аз ҷиҳати сохт: содда, сохта, мураккаб ва таркибӣ. Умумият ва тафовути байни шумораҳои содда, сохта, мураккаб ва таркибӣ. Вазифаи шумора дар ҷумла. Шумора ва тафовути он аз дигар ҳиссаҳои нутқ. Хусусияти синтаксисии он.
M23	Мафҳуми ҷонишин Фарқи ҷонишин аз дигар ҳиссаҳои нутқ. Маънои грамматикӣ ва аломатҳои морфології ҷонишин. Муносибати ҷонишин бо исмҳо, сифатҳо ва шумораҳо. Ҷонишинҳои предметӣ, сифатӣ ва шуморавӣ. Хусусияти асосӣ ва фарқкунандаи онҳо. Вазифаҳои синтаксисии ҷонишин. Хелҳои ҷонишин: ҷонишинҳои шахсӣ, нафсӣ-таъкидӣ, саволӣ, ишоратӣ, таъинӣ, манфӣ, номуайянӣ, муштарак. Ҷонишинҳои шахсӣ ва навъҳои он. Ҷонишинҳои нафсӣ-таъкидӣ ва вазифаи он. Ҷонишинҳои саволӣ ва вазифаҳои он. Хусусиятҳои фарқкунанда ва вазифаи синтаксисии ҷонишинҳои мазкур. Тарзи созмони онҳо. Ҷонишинҳои ишоратӣ ва махсусияти онҳо. Ҷонишинҳои таъинӣ ва вазифаи онҳо. Ҷонишинҳои манфӣ ва фарқи он аз дигар хелҳои ҷонишин. Ҷонишинҳои номуайянӣ ва хусусияти асосии он. Ҷонишинҳои муштарак. Тарзи созмони ҷонишинҳои мазкур. Вазифаи синтаксисии онҳо.
M24	Феъл ҳамчун ҳиссаи нутқ Маълумоти умумӣ дар бораи феъл. Феълҳои мустақил ва ёридиҳанда, феълҳои модалӣ. Сохти феълҳо: феълҳои сода, сохта, таркибӣ. Аффиксҳои калимасоз ва шаклсозии феъл. Феълҳои тасрифӣ ва категорияҳои онҳо. Категорияҳои шахсу шумора, тарз, намуд, сиға ва замон дар феъл. Феълҳои гузарандаю монда. Феълҳои бевоситаю бавосита. Феълҳои тасдиқию инкорӣ. Феълҳои шухудию наклӣ. Категорияи тарз дар феълҳо. Тарзи ғоилӣ. Тарзи мафъулӣ. Воситаҳои ифодаи онҳо. Категорияи грамматикии намуд дар феълҳо. Намуди мутлақ ва давомдор. Воситаҳои ифо-даи онҳо. Категорияи грамматикии сиға дар феъл. Сиғаи хабарӣ. Сиғаи шартиву хоҳишмандӣ. Сиғаи амрӣ. Сиғаи эҳтимолӣ. Хусусиятҳои шаклию замони онҳо. Категорияи грамматикии замон дар феъл. Замони гузашта ва шаклҳои ифодаи он. Замони ҳозира ва шаклҳои он. Замони оянда ва ифодаи он. Шаклҳои наклӣ, ҳикоягӣ ва дури замони дар феълҳо. Феълҳои тасрифнашаванда: масдар, сифати феълӣ, феъли ҳол. Масдар, хусусиятҳои феълӣ ва номии он. Сифати феълӣ. Сохти сифати феълӣ. Хусусиятҳои феълию номии он. Замонҳои сифати феълӣ. Феъли ҳол ва хусусиятҳои феълию зарфии он. Сохти феъли ҳол.
M25	Зарф ҳамчун ҳиссаи нутқ

	Хусусиятҳои хоси зарф. Ифодаи дараҷаҳои муқоисавӣ, қамӣю зиёдӣ ва хурдию навозиш дар зарф. Хелҳои зарф. Зарфҳои тарзи амал. Зарфҳои монандӣ. Зарфҳои микдору дараҷа. Зарфҳои замон. Зарфҳои макон. Зарфҳои сабаб. Зарфҳои мақсад. Қалмасозии зарф. Зарфҳои сохта, зарфҳои мураккаб. Зарфҳои таркибӣ. Аффиксҳои махсуси зарфсоз.
M26	Ҳиссаҳои ғайримустақилмаъноӣ нутқ Маълумот дар бораи ҳиссаҳои ғайримустақилмаъноӣ нутқ. Пайдоиши пешояндҳо ва пасояндҳо. Таносуби пешояндҳо ва пасояндҳо дар забон. Вазифаи асосии пешояндҳо. Маъноҳои грамматикӣ пешояндҳо. Пайдоиши пешояндҳои аслий ва алоқамандии он бо забони қадимаи форсӣ-тоҷикӣ. тафриқаи асосии пешояндҳо аз пасояндҳо. Сохт ва хусусияти асосии пешояндҳо. Вазифаи грамматикӣ пешояндҳо.
M27	Пешоянду пасояндҳо ҳамчун ҳиссаи нутқ Пешояндҳо аз рӯи ифодаи маъно. Сохти пешояндҳо. Пешояндҳои аслий (содда). Пешояндҳои таркибӣ. Пешояндҳои такрори изофӣ. Таркиби морфологӣ пешояндҳо. Пешояндҳои аслии содда ва пешояндҳои аслии таркибӣ. Вазифа ва маъноҳои асосии пешояндҳо. Пешояндҳои аслии содда ва вазифаи онҳо. Пешоянди аз, ба, дар, бар, то, бо бе, чуз, барои ва хусусиятҳои онҳо. Пешояндҳои аслии таркибӣ то ба, ба чуз, чуз аз ва вазифаи онҳо. Муносибати синонимӣ пешояндҳои аслий. Пешояндҳои номӣ изофӣ ва изофии такрор. Пешояндҳои номӣ таркибӣ. Махсусият ва сохти онҳо. Пасояндҳо. Сохти онҳо. Пасояндҳои аслий ва ғайриаслий. Пасояндҳо ва хелҳои он: пасояндҳои аслий ва номӣ. Хусусияти асосии пасояндҳои аслий ва мавқеи пасоянди «-ро». Пасоянди «-ро» ва хусусияти синонимӣ он бо пешояндҳои аз, ба, дар, барои, дар бораи. Пасоянди кати (қати) барин, боз ва вазифаи асосии онҳо. Тафриқаи байни пешояндҳои аслий ва номӣ.
M28	Пайвандакҳо Пайвандакҳо ҳамчун ҳиссаи нутқ. Хелҳои пайвандакҳо. Пайвандакҳои пайваस्तкунанда, пайвандакҳои тобеъкунанда. Хелҳои пайвандакҳои пайваस्तкунанда: пайвандакҳои пайҳам, ҳилофӣ, ҷудой. Хелҳои пайвандакҳои тобеъкунанда: пайвандакҳои замон, сабаб, мақсад, тарзи амал, монандӣ, микдору дараҷа, ҳилофӣ, шарт. Сохти пайвандакҳо: содда, мураккаб ва таркибӣ. Пайвандакҳои соддаи ва, ҳам, ё, чун, то, аммо, вале, зеро, агар ва вазифаи онҳо. Хусусияти пайвандакҳои мураккаб ҷунки, азбаски, агарчи (гарчи), вагарна ва ғайра. Сохти пайвандакҳои таркибии ё ки, модом ки, то ки, вақте ки, пеш аз он ки ва ғайра. Вазифаи грамматикӣ онҳо.
M29	Ҳиссаҷаҳо ва Нидо Ҳиссаҷаҳо ва сохти онҳо: содда, сохта ва таркибӣ. Аз дигар ҳиссаҳои нутқ ба ҳиссаҷа гузаштани қалмаҳо. Ҷои ҳиссаҷаҳо дар ҷумла. Хелҳои ҳиссаҷаҳо. Ҳиссаҷаҳои шартӣ, саволӣ, таъкидӣ, маҳдудӣ

	ва таъинӣ. Хусусиятҳои асосӣ ва вазифаи онҳо. Ҳиссаҷаҳои ифодакунандаи тобишҳои гуногуни маъноӣ. Ҳиссаҷаҳо ва калимаҳои модалӣ. Нидо ва аломатҳои муҳимтарини он. Сохти нидоҳо ва воситаи муҳими грамматикӣ онҳо. Вазифаи синтаксисии нидоҳо. Ба вазифаи аъзоҳои гуногуни ҷумла омадани он. Калимаҳои тақлидӣ ва аломатҳои он. Хусусияти семантикӣ калимаҳои тақлидӣ. Хелҳои калимаҳои тақлидӣ. Хусусияти грамматикӣ калимаҳои тақлидӣ. Вазифаи синтаксисии онҳо. Калимаҳои тасвирӣ. Муносибати онҳо бо дигар ҷиссаҳои нутқ. Хелҳои нидо. Хелҳои нидо аз рӯи маъно: эмотсионалӣ (ҳаяҷоннок) ва амрӣ (императивӣ). Нидоҳои эмотсионалӣ ва хусусиятҳои онҳо. Ба воситаи интонатсияҳои гуногун ифода ёфтани маънои нидоҳои эҳсосӣ. Нидоҳои амрӣ ва вазифаи онҳо. Хелҳои нидоҳои амрӣ. Вазифаи грамматикӣ нидоҳои эмотсионалӣ (эҳсосӣ) ва амрӣ. Хусусияти услубии онҳо.
Синтаксис	
М30	Синтаксис(наҳв) Синтаксис ва мавзӯи баҳси он. Мақоми калима дар синтаксис. Шаклҳои грамматикӣ калимаҳо ва вазифаҳои онҳо дар таркиби воҳидҳои синтаксисӣ. Воҳидҳои синтаксисӣ ва хелҳои онҳо: ибора, ҷумлаи содда, ҷумлаи мураккаб. Воҳидҳои томи синтаксисӣ (бандҳои синтаксисӣ). Синтаксис ва робитаи он бо бахшҳои дигари илми забоншиносӣ: морфология (сарф), калимасозӣ, луғат, фразеология, фонетика.
М31	Ибора ва хусусиятҳои он Ибора ва ҷумла. Қолабҳои ибора ва ҷумла. Тартиби калима дар ибора ва ҷумлаҳои содда. Таҷзияи маъноии ҷумла. Воситаи алоқаҳои грамматикӣ дар ибора ва ҷумлаи содда. Алоқаи синтаксисии ҷузъҳои ибора, ҷумлаи содда ва анвои он. Алоқаи пайваст ва тобеъ. Моҳияти ин навъҳои алоқа. Хелҳои алоқаи тобеъ дар ибора ва ҷумлаҳои содда. Алоқаи изофӣ. Серистеъмолии алоқаи изофӣ. Алоқаи вобастагӣ. Ба воситаи пешоянду пасоянд ба ҳам алоқаманд шудани калимаҳо. Алоқаи ҳамроҳӣ. Алоқаи ҳамроҳӣ ҳамчун алоқаи маъмулии калимаҳо дар ибора ва ҷумла. Алоқаи мувофиқат. Ифодаи муносибати грамматикӣ хабар бо мубтадо бо роҳи воситаҳои гуногун. Алоқаи артиклӣ. Воситаи алоқаи грамматикӣ ҷузъҳои ибора будани артикли -е. Алоқаи омехта. Ибора. Ибора ҳамчун воҳиди номинативии забон. Тафовути ибора аз таркибҳо. Муносибати ибора бо ҷумла. Муносибати байниҳамдигарии ҷузъҳои таркибии ибора. Ҷузъҳои асосӣ ва тобеъ дар ибораҳо. Хелҳои лексикиву грамматикӣ ибораҳо аз рӯи тааллуқи морфологӣ ҷузъи асосиашон: ибораҳои номӣ, феълӣ ва зарфӣ.
М32	Ибора ва хелҳои он.

Гуруҳҳои ибораҳои номӣ. Ибораҳои исмӣ. Ибораҳои сифатӣ. Ибораҳои шуморагӣ. Ибораҳои ҷонишинӣ. Ибораҳои масдарӣ. Ибораҳои сифати феълӣ. Ибораҳои феълиҳолӣ. Ибораҳои зарфӣ. Гуруҳҳои лексикиву грамматикӣ ибораҳо аз рӯи хелу воситаҳои алоқашон: ибораҳои исми алоқӣ изофӣ, ҳамроҳӣ ва вобастагӣ (пешояндию пасояндӣ), ҳамроҳӣ ва изофӣ. Ибораҳо бо муносибатҳои муайянкунандагӣ, пуркунандагӣ ва ҳолӣ. Ибораҳо аз рӯи сохт. Ибораҳои содда ва тафсилӣ, дучузъа ва бисёрчузъа. Ҷумла ҳамчун воҳиди ахборӣ (предикативӣ)-и забон. Нишонаҳои асосии ҷумла ҳамчун воҳиди забон. Муносибати предикативият дар ҷумла. Категорияҳои замон, модалият ва шахсу шумора ҳамчун омилҳои воқеияти мундариҷаи ҷумла. Ифодаи замони воқеият ва нақши шаклҳои замони феъл ва воситаҳои дигари грамматикӣ дар ифодаи он. Модалияти объективӣ ва субъективӣ. Мақоми сифаҳои феъл дар ифодаи модалияти субъективӣ тавассути воситаҳои луғавию грамматикӣ. Ибораҳои исмӣ, сифатӣ, ҷонишинӣ, шуморагӣ, зарфӣ ва феълӣ. Тарзи созмони хелҳои ибораҳои номӣ бо роҳҳои алоқӣ синтаксисӣ. Сохти ибораҳо. Тафриқаи байни ибораҳои содда ва мураккаб.

Ҷумлаҳои содда

Таснифи ҷумлаҳои содда аз ҷиҳати таркиб ва аз ҷиҳати маъно, мақсад ва интонатсия. Хели ҷумлаҳои содда аз ҷиҳати таркиб-яктаркиба ва дутаркиба. Намуди ҷумлаҳои содда аз ҷиҳати сараъзо ва аъзоҳои пайрав – ҳуллас ва тафсилӣ. Ҷумлаҳои соддаи пурра ва нопурра. Хусусияти асосӣ ва тафриқаи байни онҳо. Вазифа ва аҳамияти ҷумлаҳои содда. Дар забони гуфтугӯӣ ва адабиёти бадеӣ. Таснифоти ҷумлаҳои содда аз ҷиҳати талаффуз ва оҳангнокӣ. Ҷумлаҳои соддаи ҳикоягӣ ва хусусиятҳои он. Ҷумлаҳои соддаи саволӣ ва хелҳои он: водоркунӣ, риторикӣ ва хосса. Се заминаи ташкил ёфтани ҷумлаҳои саволӣ дар забони тоҷикӣ: интонатсия, ҷонишинҳои саволӣ, ҳиссаҳои саволӣ. Ҷумлаҳои соддаи амрӣ ва таснифоти онҳо аз рӯи тобишҳои маъноӣ. Ҷумлаҳои соддаи хитобӣ. Ҷумлаҳои тасдиқӣ ва инкорӣ.

Сараъзоҳои ҷумла

Мубтадо ва ифодаи он бо воситаи ҳиссаҳои нутқ ва сифати феълӣ. Таснифи таркиби мубтадо. Мубтадои содда ва хусусияти он. Мубтадоҳои таркибӣ ва сохти онҳо. Алоқамандӣ ва тафовути байни онҳо. Вазифаи мубтадо дар ҷумла. Хабар ва ифодаи он. Мубтадо ва хабар аъзоҳои асосӣ ва ташкилдихандаи ҷумла. Вобастагии хабар ба мубтадо. Муносибатҳои маъноиву грамматикӣ хабар ба мубтадо. Таснифи хабар аз рӯи ифода. Хабарҳои феълӣ аз ҷиҳати таркиб: содда, таркибӣ, пайваст. Хабарҳои номӣ ва ифодаи он ба воситаи исм, сифат, шумора, ҷонишин, сифати феълӣ, масдар, феъли ҳол, зарф. Мувофиқати хабар бо мубтадо. Навъҳои алоқӣ мувофиқат – пурра ва нопурра.

Аъзоҳои пайрави ҷумла

	Муайянкунанда ва ифодаи он бо сифат, сифати феълӣ, шумора, чонишин, масдар, бо таркибу ибораҳои фразеологӣ, бо ибораҳои номӣ ва феълии синтаксисӣ. Алокаи грамматикӣ муайянкунанда бо муайяншаванда. Хелҳои муайянкунандаҳо аз рӯи алокаи синтаксиснашон: изофӣ, ҳамроҳӣ, вобастагӣ. Муайянкунандаҳои изофӣ ва хелҳои он: муайянкунандаҳои ифодагари аломат (тавсифӣ, нисбӣ, сифати феълӣ) ва соҳибӣ. Фарқи муайянкунандаҳои изофии аломат аз соҳибӣ. Муайянкунандаҳои паёпай ва фарқи онҳо аз муайянкунандаҳои ҷида. Муайянкунандаҳо бо алоқаҳои ҳамроҳӣ ва вобастагӣ. Баёния ва хелҳои он. Баёнияҳои изофӣ ва ҳамроҳӣ, таснифи маъноии онҳо. Баёния ва фарқи он аз муайянкунандаҳои соҳибӣ.
M36	Пуркунанда ва хелҳои он. Муносибати пуркунанда бо хабар ва аъзоҳои дигари ҷумла. Ифодаи пуркунандаҳо бо исмҳо, чонишинҳои шайъӣ, шумораҳо, масдар ва калимаҳои исмгардида. Хелҳои пуркунанда: пуркунандаҳои бевосита ва бавосита. Воситаҳои алокаи грамматикӣ ва навъҳои алокаи наҳвии он. Пуркунандаи бевосита ва хусусиятҳои он. Сабабҳои ҳатмӣ ва фаръии истеъмоли пасоянди “-ро” дар пуркунандаи бевосита. Пуркунандаи бавосита ва махсусиятҳои он. Нақши пешояндҳои аслию таркибӣ дар ифодаи алокаи маъноӣ ва грамматикӣ пуркунандаи бавосита бо хабар. Ифодаи пуркунандаҳо бо бандак чонишинҳои шахсиву соҳибӣ. Ҷои пуркунандаи бевосита ва бавосита дар ҷумла.
M37	Ҳол ва хелҳои он Маълумот дар бораи ҳол ва хусусияти он. Вазифаи ҳол ва заминаи морфологӣ он. Ҳол, маъною вазифа, тарзу воситаҳои алокаи грамматикӣ он бо хабар ва аъзоҳои дигари ҷумла. Хелҳои ҳол аз рӯи маъно ва вазифа: ҳолҳои аломат ва муносибат. Ҳоли аломат ва хелҳои он: ҳоли тарз, монандӣ, микдору дараҷа. Ҳоли муносибат ва хелҳои он: ҳоли замон, макон, сабаб, мақсад, шарт, хилоф. Ифодаи ҳол бо зарф, феъли ҳол, сифати феълӣ, сифат, исм, чонишин, шумора, масдар ва таркибу ибораҳо.
M38	Маълумот рочеш ба аъзоҳои иловагии ҷумла Маълумоти умумӣ доир ба аъзоҳои иловагии ҷумла. Вазифаи грамматикӣ ва тафрикаи байни онҳо. Таснифоти аъзоҳои иловагии ҷумла. Бар эзоҳи ҳамаи аъзоҳои ҷумла омадани баёнияи истисноӣ. Воҳидҳои эзоҳӣ ва таснифи онҳо аз рӯи ифодаи мазмун ва вазифа. Калима ва ибораҳои туфайлӣ ва навъҳои он. Мухотаб ва хелҳои он.
M39	Ҷумла ва хосиятҳои муҳимтарини фарккунандаи он Мафҳуми парадигмаи ҷумла ҳамчун маҷмӯи муносибатҳои системавии дохили қолаби синтаксисӣ. Иртиботи шаклҳои замон ва сифа дар ҷумла. Ҷумлаи содаи муфассал ё таркибан такмилёфта. Такмили аъзоҳои ҷумла. Ҷида шудани аъзоҳои ҷумла. Муносибати маъноӣ ва грамматикӣ

	аъзоҳои чидан ҷумла бо ҳамдигар ва бо аъзоҳои дигари бо онҳо алоқаманд. Воситаҳо ва ҳелҳои алоқани грамматикӣ аъзоҳои чидан ҷумла. Воҳидҳои ҳулосакунада ва муносибати онҳо бо аъзоҳои чидан. Такрори пешоянду пасояндҳо дар пуркунада, ҳоли чидан. Хусусияти услубии он.
M40	Маълумот дар бораи ҷумлаҳои мураккаб Ҷумлаи мураккаб воҳиди олиташаққули синтаксис. Тарзи ташкили ҷумлаҳои мураккаб. Вазифаи онҳо дар забон. Навъҳои ҷумлаҳои мураккаб. Ҷумлаҳои мураккаби пайваст ва ҳелҳои он – автосемантикӣ ва синсемантикӣ. Хусусияти автосемантикӣ ҷумлаҳои мураккаби пайваст. Аломатҳои сохтори ҷумлаҳои мураккаби пайвасти синсемантикӣ. Ҷумлаҳои мураккаби пайвасти кушода ва баста. Махсусияти асосии онҳо. Таснифоти ҷумлаҳои мураккаби пайвасти пайвандқдор ва хусусияти грамматикӣ он. Ҷумлаҳои мураккаби пайвасти пайвандқдори паиҳам. Ҷумлаҳои мураккаби пайвасти паиҳам ва муносибатҳои байни онҳо. Ҷумлаҳои мураккаби пайвасти ҳилофӣ ва муносибати қисмҳои таркибии онҳо. Ҷумлаҳои мураккаби пайвасти ҷудой ва хусусияти асосии онҳо. Тафриқаи байни ҷумлаҳои мураккаби пайвасти пайвандқдор ва бепайвандқдор. Хусусияти грамматикӣ ҷумлаҳои мураккаби пайвасти бепайвандқдор. Ҷумлаҳои мураккаби пайвасти бепайвандқдори паиҳам ва ифодаи муносибати байни ҷузъҳои онҳо. Ҷумлаҳои мураккаби пайвасти ҳоли ва махсусияти грамматикӣ онҳо. Муносибати хусусияти сохтори ҷумлаҳои мураккаби пайвасти ҳоли. Муносибати маъноии байни ҷузъҳои онҳо.
M41	Ҷумлаҳои пайрав ва ҳелҳои он Ҷумлаи пайрави мубтадо ва аломатҳои муҳими он. Хусусиятҳои асосӣ ва тобишҳои маъноии ҷумлаи пайрави мубтадо. Ҷумлаи пайрави хабар ва вазифаҳои асосии он. Тобишҳои маъноии ҷумлаи пайрави хабар. Ҷумлаи пайрави муайянкунада ва аломатҳои асосии он. Тобишҳои маъноии ҷумлаи пайрави муайянкунада. Воситаҳои алоқани ҷумлаи пайрави муайянкунада, пайвандқдор, артикли –е, калимаҳои ҳамнисбат, воҳидҳои нисбӣ (коррелятаҳо)...Ҷои ҷумлаи пайрави муайянкунада дар ҷумлаи мураккаб. Аъзоҳои гуногуни сарҷумларо муайян кардани ҷумлаи пайрав. Ҷумлаи пайрави пуркунада ва навъҳои он. Тобишҳои маъноии ҷумлаи пайрави пуркунада. Воситаҳои грамматикӣ алоқани ҷумлаи пайрави пуркунада бо сарҷумла. Ҷои ҷумлаи пайрави пуркунада дар таркиби ҷумлаҳои мураккаби тобеъ.
M42	Ҷумлаҳои пайрави ҳол ва ҳелҳои он Ҷумлаҳои пайрави ҳол, хусусият ва навъҳои он. Ҷумлаи пайрави тарзи амал ва хусусиятҳои он. Тобишҳои маъноии ҷумлаи пайрави тарз. Воситаи асосии алоқани ҷумлаи пайрави тарз бо сарҷумла. Ҷумлаи

	пайрави микдору дарача ва вазифаҳои он. Воситаи грамматикӣ алоқаи ҷумлаи пайрави микдору дарача бо сарҷумла. Ҷумлаи пайрави монандӣ ва махсусияти он. Воситаҳои грамматикӣ алоқаи ҷумлаи пайрави монандӣ бо сарҷумла. Ҷумлаи пайрави сабаб ва воситаҳои грамматикӣ алоқа дар он. Ҷои ҷумлаҳои пайрави тарзи амал, микдору дарача, монандӣ ва сабаб дар таркиби ҷумлаҳои мураккаб. Хусусиятҳои асосии ҷумлаи пайрави мақсад ва воситаи асосии алоқаи он бо сарҷумла. Ҷумлаи пайрави замон. Муносибати замонии ҷумлаи пайрав бо сарҷумла. Хусусиятҳои грамматикӣ ҷумлаи пайрави замон. Ҷумлаи пайрави шарт ва вазифаи пайвандакҳо дар он. Ҷумлаи пайрави натиҷа ва махсусияти он. Ҷумлаи пайрави ҳилоф ва вазифаҳои он. Тафриқаи байни ҷумлаҳои пайрави мазкур. Ҷои ҷумлаҳои пайрави мақсад, замон, макон, натиҷа, шарт ва ҳилоф дар таркиби ҷумлаҳои мураккаби тобеъ.
M43	Маълумот дар бораи ҷумлаҳои мураккаби сертаркиб Ҷумлаҳои мураккаби тобеъ ва навъҳои он – пайваст, тобеъ ва омехта. Тарзи созмони ҷумлаҳои мураккаби сертаркиб. Ҷумлаҳои мураккаби пайвасти сертаркиб ва хусусиятҳои фарқкунандаи онҳо. Ҷумлаҳои мураккаби пайвасти сертаркиб ва муносибати байни ҷузъҳои он. Муносибатҳои замонӣ, ҷудой ва омехтаи ҷумлаҳои содда. Пайвандакҳо дар ҷумлаҳои мураккаби пайвасти сертаркиб ва махсусияти асосии онҳо. Вазифа ва аҳамияти ҷумлаҳои мураккаби сертаркиб дар забон. Ҷумлаҳои мураккаби сертаркиби тобеъ ва ҳелҳои он. Ҷумлаҳои пайрави чида ва ғайричида. Умумият ва тафовути байни онҳо. Ҷумлаҳои мураккаби тобеъ ва ҷумлаҳои пайрави чида. Воситаҳои грамматикӣ ва вазифаи онҳо дар байни ҷузъҳои ҷумлаҳои мураккаби сертаркиби тобеъ. Муносибатҳои ҷумлаҳои пайрави чида. Ҷумлаҳои мураккаби тобеъ бо ҷумлаҳои пайрави ғайричида. Ҷумлаҳои мураккаби тобеъ бо ҷумлаҳои пайрави дарача. Ҷумлаҳои мураккаби тобеъ, ки қолибҳои гуногуни синтаксисӣ доранд: чидаву ғайричида, чидаву дарача, ғайричидаву дарача, чида, ғайричида. Ҷумлаи сертаркиби омехта ва махсусияти фарқкунандаи он аз дигар ҷумлаҳои сертаркиб. Тарзи созмони ҷумлаҳои сертаркиби омехта. Таснифоти ҷумлаҳои сертаркиби омехта. Ҷумлаҳои сертаркиби омехтаи духиссадор, сеҳиссадор ва бисёрҳиссадор, хусусияти грамматикӣ он. Муносибати байни ҳиссаҳои ҷумлаҳои сертаркиби омехта.
M44	Маълумот дар бораи ҷумлаҳои иловагӣ Ҷумлаҳои шевагӣ ва навъҳои он: истисноӣ, туфайлӣ ва мӯътариза. Таркиб ва сохти ҷумлаҳои шевагӣ. Тафриқа ва вазифаи грамматикӣ ҷумлаҳои иловагӣ. Ҷумлаи истисноӣ ва хусусияти фарқкунандаи он. Воситаҳои грамматикӣ алоқаи ҷумлаҳои истисноӣ. Ҷумлаи туфайлӣ ва таркиби он. Ҷумлаи мӯътариза ва сохти таркиби он. Муносибати

	маъноиву грамматикӣ ҷумлаи муътариза.
	Нутқи муаллиф ва персонаж
M45	Нутқи айнан ва мазмунан нақлшуда. Махсусиятҳо ва фарқи онҳо. Ба нутқи мазмунан нақлшуда баргардонидани нутқи айнан нақлшуда. Хелҳои хабарӣ сарҷумлаи нутқи мазмунан нақлшуда. Таснифи маъноии хабарӣ сарҷумла дар ин навъи ҷумлаҳо. Синтаксиси матн. Воҳидҳои томи синтаксисӣ. Бандҳои синтаксисӣ ва хусусиятҳои созмонию маъноӣ дар онҳо. Воситаҳои алоқаи маъноӣю синтаксисии ҷузъҳои банди синтаксисӣ (маъно, интонатсия, ягонагии шаклҳои замонию феълҳо, пайвандҳои пайваст ва тобеъ, калима ва таркибҳои ҳамнисбат тақрори калимаҳои пеш истифодашуда, тартиби ҷузъҳо...). Пунктуатсия. Пунктуатсия ва системаи синтаксисӣ. Вазифаи аломатҳои китобатӣ: грамматикӣ ва ифоданокӣ. Хелҳои аломатҳои китобатӣ: амудӣ, уфуқӣ ва махсус. Вазифаҳои аломатҳои нукта, савол, хитоб, вергул, баён, нукта вергул, нохунак, тире, бисёрнукта ва дигарҳо. Намунаи таҳлили синтаксисӣ.
III Тавсия ва нишондодҳо оиди машғулоти амалӣ: амалӣ (A)	
Мавзӯҳои машғулоти амалӣ аз рӯи фанни мазкур дар қарори зайл аст:	
Фонетика	
A1	Забони адабии ҳозираи тоҷик ва таърихи пурғановати он
A2	Оҳанг ва намунаҳои он
A3	Хат ва намунаҳои он.
A4	Роҳҳои кӯчидани маъно – метафора, метонимия ва снэкдоха
A5	Роҳҳои пайдоиши синоним, омоним ва антонимҳо.
A6	Неологизмҳо дар матбуоти имрӯзаи тоҷик (рӯзномаҳои «Овози тоҷик», «Овози Самарқанд»).
A7	Калимаҳои серистеъмол ва камистеъмол
A8	Топонимика ва микротопонимика.
A9	Хусусиятҳои энциклопедӣ дар фарҳангҳои қадима. Луғатҳои қомусӣ ва филологӣ. Дар мисоли “Ғиёс-ул-луғот”, “Бурҳони қотеъ”, “Чароғи ҳидоят”..
A10	Сарчашмаҳои асосӣ ва роҳҳои ташаккули фразеологизмҳо. Муродифот ва антонимияи фразеологӣ.
Морфология	
A11	Таркиби сарфии калима ва таҳлили он.
A12	Калимаҳо аз ҷиҳати сохт.
A13	Таҳлили усулҳои калимасозӣ дар забони адабии тоҷик.
A14	Таҳлили калимасозии исм.
A15	Таҳлили сарфии исм.
A16	Вазифаи нахвии исм.
A17	Калимасозии сифат

A18	Таҳлили сарфни сифат.
A19	Шумораҳо аз чихати сохт.
A20	Вазифаи нахвин шумора.
A21	Корбасти хелҳои чонишин дар забони адабии тоҷик
A22	Таҳлили сарфни ҳиссаҳои номии нутқ.
A23	Тасрифи феълҳо бо бандакҳои феълӣ ва хабарӣ
A24	Феълҳои мустақил ва ёридиҳанда
A25	Феълҳои таркибӣ ва корбасти онҳо.
A26	Таҳлили сарфни замонҳои феъл.
A27	Сохти зарфҳо.
A28	Таҳлили пурраи сарфни зарф
A29	Сохти сарфӣ ва вазифаи асосии пешояндҳо.
A30	Пасояндҳо ва вазифаи асосии онҳо.
A31	Вазифаи дастурии пайвандакҳо ва таҳлили сарфни он.
A32	Нақши пайвандакҳои тобеъкунанда дар забони адабии ҳозираи тоҷик.
A33	Мавқеи ҳиссачаҳо дар забони адабии тоҷик
A34	Корбасти нидоҳои муштак ва асли дар забони адабии тоҷик.
A35	Мавқеи калимаҳои тақлиди овозӣ дар забони адабии тоҷик.
Синтаксис	
A36	Ибора ва хусусиятҳои он
A37	Таснифи ҷумлаҳои сода
A38	Ҷумлаҳои соддаи яктаркиба ва хусусиятҳои асосии онҳо
A39	Сараъзоҳои ҷумла ва ифодаи онҳо
A40	Хабар ва навъҳои он
A41	Муайянкунанда ва навъҳои он
A42	Пуркунанда ва навъҳои он
A43	Ҳол ва таснифоти он
A44	Ҳоли замон, макон ва сабаб
A45	Ҳоли мақсад, шарт ва ҳилоф
A46	Таснифоти аъзоҳои иловагии ҷумла
A47	Тарзи ташкили ҷумлаҳои мураккаб ва вазифаи онҳо дар забон
A48	Таснифоти ҷумлаҳои мураккаби пайваст
A49	Ҷумлаҳои мураккаби тобеъ ва навъҳои он
A50	Воситаҳои алоқии грамматикӣ ҷумлаҳои пайрави муайянкунанда ва пуркунанда
A51	Ҷумлаҳои пайрави ҳол ва хусусиятҳои он
A52	Ҷумлаҳои пайрави замон, сабаб, мақсад ва хусусиятҳои онҳо
A53	Ҷумлаҳои пайрави шарт, натиҷа, ҳилоф ва хусусиятҳои онҳо
A54	Ҷумлаҳои мураккаби сертаркиб ва навъҳои он
A55	Ҷумлаҳои мураккаби сертаркиби омехта ва хусусиятҳои он
A56	Навъҳои ҷумлаҳои иловагӣ

III. Шакли машғулоти семинарӣ (С)

Фонетика	
C1.	Калимаҳои серистеъмол ва камистеъмол, Калимаҳои кӯҳна.
C2.	Калимаҳои хосса.
C3.	Калимаҳои хосса.
C4.	Истилоҳ (термин) ва истилоҳофарӣ. Калкаҳо дар забони тоҷикӣ
C5.	Топонимика ва микротопонимика.
C6.	Маъноӣ асли ва маҷозии калимаҳо.
C7.	Ҳодисаҳои ба омоним наздик.
C8.	Калимаҳои архаистӣ ва таърихӣ
C9.	Воҳидҳои фразеологӣ ва вазифаи услубии онҳо
C10	Фарҳангшиносии имрӯза ва аҳамияти он барои забоншиносӣ. Ба майдон омадани фарҳанги забони тоҷикӣ
Морфология	
C11.	Таҳлили тадқиқотҳо перомуни баҳши сарф.
C12.	Калима – воҳиди асосии забон.
C13.	Ш.Рустамов тадқиқгари ҳиссаҳои нутқ.
C14.	Мавқеи исм дар тадқиқотҳои забоншиносон.
C15.	Категорияҳои грамматикӣ ва исм
C16.	Сифат ва дараҷаи тадқиқи он дар забони адабии тоҷик.
C17.	Сифатҳои нисбӣ ва нишонаҳои асосии он
C18.	Вазифаи нахвӣ сифат
C19.	Калимасозии шумора
C20.	Корбасти шумора дар забони классикӣ тоҷик ва муқоисаи он бо забони адабии ҳозираи тоҷик
C21.	Навҳои ҷонишин
C22.	Ҳиссаҳои ба амал марбути нутқ
C23.	Таҳлил корбасти феъл дар забони адабии тоҷик
C24.	Тарзҳои феълӣ
C25.	Намудҳои феъл
C26.	Шаклҳои тасрифнашавандаи феъл.
C27.	Муҳокимаи тадқиқотҳо оиди зарф ва аломатҳои сарфии он.
C28.	Сохти зарфҳо
C29.	Вазифаи нахвӣ зарф
C30.	Ҳиссаҳои ғридиҳандаи нутқ ва вазифаи дастурии онҳо
C31.	Н.Бозидов тадқиқгари пайвандҳои забони адабии тоҷик.
C32.	Муҳокимаи тадқиқоти А.Халилов “Ҳиссаҳо дар забони адабии тоҷик”
C33.	Нидо ва навҳои он.
Синтаксис	

C34.	Сошти ибораҳо
C35.	Вазифа ва аҳамияти ҷумлаҳои содда
C36.	Аҳамият ва хусусиятҳои мухтадо
C37.	Аҳамият ва хусусиятҳои хабар
C38.	Махсусият ва вазифаи муайянкунанда
C39.	Махсусият ва вазифаи пуркунанда
C40.	Ҳол ва ҳелҳои он
C41.	Вазифа ва аҳамияти ҳоли макон, замон ва сабаб
C42.	Вазифа ва аҳамияти ҳоли мақсад, шарт, ҳилоф
C43.	Ҷумлаҳои ҷидааъзо ва хусусиятҳои онҳо
C44.	Ҷумлаҳои мураккаб ва навҳои он
C45.	Вазифа ва аҳамияти ҷумлаҳои мураккаби пайваст ва тобеъ
C46.	Ҷумлаҳои пайрав ва навҳои он
C47.	Ҷумлаҳои пайрави ҳол ва вазифаи онҳо
C48.	Ҷумлаҳои пайрави замон, макон, натиҷа, шарт, ҳилоф ва вазифаи онҳо
C50.	Таснифоти ҷумлаҳои мураккаби сертаркиб
C51.	Мавқеи алоқаи пайваст ва тобеъ дар ҷумлаҳои мураккаби омехта
C52	Ҷумлаҳои иловагӣ ва нутқи айнан нақлшуда ва мазмунан нақлшуда
Корҳои курсӣ (лоиҳаи курсӣ)	
1.	Таҳлили морфологии ҷумлаҳои повести «Ҷаллодони Бухоро»-и Садриддин Айний.
2.	Категорияи грамматикӣ исм ва ифодаи он дар романи «Рухсора»-и Баҳром Фирӯз
3.	Категорияи номуайяни исм ва ифодаи он дар повести «Варта»-и Фазлиддин Муҳаммадиев
4.	Ҷамъбандии исм дар повести «Осмони соф»-и Юсуфҷон Ақобиров
5.	Калимасозии исм дар повести «Марги судхӯр»-и Садриддин Айний
6.	Корбасти пасвандҳои калимасоз дар «Ман гунаҳкорам»-и Ҷалол Иқромӣ
7.	Корбасти пасвандҳои исмсоз дар повести «Духтари оташ»-и Ҷалол Иқромӣ
8.	Калимасозии сифат дар романи «Фирдавсӣ»-и Сотим Улуғзода

9.	Дарачаҳои сифат дар «Асарҳои мунтахаб»-и Раҳим Ҷалил
10.	Тарзи созмони сифатҳои киёсӣ ва олий дар «Ҳақиқати талх»-и Баҳром Фирӯз
11.	Корбасти сифатҳои нисбӣ дар «Ёддоштҳо»-и Садриддин Айний
12.	Корбасти сифатҳои аслий дар асарҳои Аминҷон Шукӯҳӣ
13.	Ифодаи исмҳои мураккаби пайваست дар «Ёддоштҳо»-и С.Айний
14.	Ифодаи исмҳои мураккаби тобеъ дар «Палатаи кунҷакӣ»-и Ф.Муҳаммадиев
15.	Исмҳои мураккаб ва тарзи сохта шудани он дар асари «Шодӣ»-и Ҷ.Иқромӣ
16.	Корбасти сифатҳои мураккаб дар «Дохунда»-и С.Айний
17.	Корбасти сифатҳои сохта дар «Одина»-и С.Айний
18.	Корбасти сифатҳои сохта дар романи «Фирдавсӣ»-и С.Улуғзода
19.	Корбасти пасвандҳои сифатсоз дар «Вафо»-и Ф.Ниёзӣ
20.	Корбасти пайвандҳои сифатсоз дар повести «Мақтаи кӯҳна»-и С.Айний
21.	Сохти исмҳо ва корбасти он дар «Рӯзҳои мозӣ»-и А.Қодирӣ
22.	Корбасти ҷонишинҳои сифатӣ дар повести «Варта»-и Фазлиддин Муҳаммадиев
23.	Ифодаи ҷонишинҳо дар повести «Дохунда»-и С.Айний
24.	Ифодаи феълҳо дар повести «Чӯғӣ»-и Сорбон
25.	Ифодаи масдар дар «Ёддоштҳо»-и С.Айний
26.	Корбасти сифатҳои феълӣ дар «Мақтаи кӯҳна»-и С.Айний
27.	Корбасти феъли ҳол дар «Рӯшнона»-и Д.Тоҳарӣ
28.	Корбасти феълҳои сохта дар «Осмони соф» Ю.Ақобиров
29.	Ифодаи феълҳои таркибӣ дар повести «Одина»-и С.Айний
30.	Зарф ва ифодаи он дар повести «Ман гунаҳкорам»-и Ҷ.Иқромӣ
31.	Калимасозии зарф дар повести «Дохунда»-и С.Айний
32.	Корбасти замонҳои феъл дар «Чор ҳикоят»-и Ёрун Кӯҳзод
33.	Корбасти пасванд ва пешвандҳои зарфсоз дар «Дӯхтари оташ»-и Ҷалил Иқромӣ
34.	Корбасти ҳиссачаҳо дар асари Ҷалол Иқромӣ
35.	Ибораҳои исмӣ ва сифатӣ дар «Ёддоштҳо»-и С.Айний.
36.	Ибораҳои феълӣ дар романи «Восеъ»-и С.Улуғзода.
37.	Мубтадо ва ҳабар дар ғазалиёти Ҳофизӣ Шерозӣ.
38.	Муайянкунанда ва ҳелҳои он дар повести «Кишмишзор»-и Болта Ортиқзода.
39.	Калима ва ибораҳои туфайлӣ дар рӯзномаи «Овози тоҷик».
40.	Ҳелҳои ҷумлаҳои содда дар ашъори Рӯдакӣ.
41.	Мавқеи пуркунанда дар ашъори Рӯдакӣ.
42.	Ҷумлаҳои яктаркиба ва дутаркиба дар «Шоҳнома»-и Фирдавсӣ.
43.	Ҷумлаҳои саволий ва ҳелҳои он дар асари «Дувоздаҳ дарвозаи Бухоро»-и Ҷалол Иқромӣ

44.	Мухотаб ва хелҳои он дар романи «Дохунда»-и С. Айнӣ
45.	Ҷумлаҳои мураккаби пайвасти бепайвандак дар асари «Аз барфрезӣ то барфхезӣ»-и Сорбон
46.	Корбасти ибораҳои сифатӣ дар романи «Субҳи ҷавонии мо»-и С. Улуғзода
47.	Ҷумлаҳои пайрави тарзи амал, миқдору дараҷа ва монандӣ дар романи «Се рӯзи як баҳор»-и С. Турсун
48.	Ҷумлаи пайрави мубтадо ва хабар дар «Гулистон»-и С. Шеърӯзӣ
49.	Ҷумлаҳои мураккаби омехта дар асари «Дӯстон тоҷи сар»-и Ф. Муҳаммадиев
50.	Ҷумлаи пайрави замон дар «Гулистон»-и Саъдӣ
51.	Доир ба ҷумлаи мураккаби омехта дар романи «Восеъ»-и С. Улуғзода
52.	Ҷумлаҳои нопурра дар асари «Одамони ҷовид»-и Р. Чалил
53.	Ҷумлаҳои мураккаби пайваст дар повести «Варта»-и Ф. Муҳаммадиев
54.	Ҷумлаҳои мураккаби пайвасти бепайвандак дар ашъори М. Турсунзода
55.	Мавқеи хелҳои ҳол дар романи «Се рӯзи як баҳор»-и С. Турсун
56.	Воҳидҳои эзоҳӣ дар «Ёддоштҳо»-и С. Айнӣ
57.	Ҷумлаҳои сертаркиби тобеъ дар романи «Фирдавсӣ»-и С. Улуғзода
58.	Ҷумлаҳои мураккаби пайваст дар рӯзномаи «Овози Самарқанд»
59.	Ҷумлаи пайрави сабаб ва мақсад дар осори Р. Чалил
60.	Ҷумлаҳои соддаи амрӣ ва хитобӣ дар асари «Бозгашт аз бихишт»-и Р. Чалил
61.	Ҳоли монандӣ ва миқдору дараҷа дар «Куллийёт»-и С. Айнӣ
62.	Мавқеи ҳоли макон дар осори Ҷ. Иқромӣ
63.	Мавқеи ҳоли замон дар осори С. Айнӣ
64.	Мавқеи ҷумлаҳои мураккаби пайвасти сертаркиб дар «Куллийёт»-и С. Айнӣ
65.	Мавқеи ҷумлаҳои мураккаби тобеи сертаркиб дар осори С. Айнӣ
66.	Мавқеи нутқи айнан нақлшуда ва мазмунан нақлшуда дар асари «Вафо»-и Ф. Ниёзӣ
67.	Пурқунанда ва хелҳои он дар романи «Духтари кӯҳистон»-и Мирзо Кӯқонбой Абдуҳолиқзодаи Самарқандӣ
68.	Ҷумлаҳои мураккаби пайваст бо пайвандакҳои «ва», «у» дар «Ёддоштҳо»-и С. Айнӣ
69.	Махсусияти ҷумлаҳои истисноӣ, тӯфайлӣ ва мӯътариза дар «Ёддоштҳо»-и С. Айнӣ
70.	Мавқеъ ва вазифаи услубии ҷумлаҳои иловагӣ дар «Ёддоштҳо»-и С. Айнӣ
71.	Мавқеи пурқунанда ва хелҳои он дар асари «Ғуломон»-и С. Айнӣ

IV Таълими мустақилона ва корҳои мустақилона

Аз руи фанни “Забони адабии ҳозираи тоҷик” мавзӯҳои зерин пешниҳод карда мешавад:

Мавзӯҳои кори мустақилона	
№	
1.	Мавқеи сарчашмаҳои хаттӣ дар омӯзиши забони адабӣ
2.	“Мақтаби кӯҳна”-и С.Айнӣ ва омӯзиши илму таълим
3.	Тарғиби меҳнатдӯстӣ дар “Ёддоштҳо”-и С.Айнӣ (қисми 1, 2)
4.	Китоби Забони адабии муосири тоҷик. (Фонетика)-ро хондан
5.	Аз матбуоти даврӣ ба неологизмҳоро интихоб кунед ва шарҳ диҳед.
6.	Корбасти омоним, синоним ва антонимҳо дар ғазалиёти Ҳофиз
7.	Вожаҳои ифодакунандаи хислат ва сифати шахс дар романи “Фирдавсӣ”
8.	Корбасти калимаҳои такрор ва навъҳои он дар 2 то ғазали Ҷомӣ
9.	Калимаҳои кӯҳна ва таснифи онҳо дар “Марги судхӯр”-и С.Айнӣ.
10.	Хондани “Ёддоштҳо”-и С.Айнӣ (қисми 3, 4). Аз назар гузаронидани образи занон.
11.	Калимаҳои ифодакунандаи сифати ватандорӣ ва адаolatпарварӣ дар “Ривояти суғдӣ”-и С.Улугзода
12.	“Сози мунаввар” -и Фазлиддин Муҳаммадиев корбурди воҳидҳои фразеологӣ дар он
13.	Корбасти калимаҳои мураккаб ва таснифи онҳо дар романи “Ман гунаҳгорам”
14.	Китоби Забони адабии ҳозираи тоҷик. (Қисми 1)-ро хондан
15.	Корбасти воҳидҳои фразеологӣ омонимӣ дар “Дохунда”-и С.Айнӣ
16.	Корбасти калимаҳои шевагӣ дар романи “Восеъ”.
17.	Номи ҷойҳо, деҳаҳо, ҷӯйҳо, гирду атрофи худро ҷамъ намоед ва онҳоро таҳлили маъноӣ ва фонетикӣ намоед.
18.	Корбасти вулгаризм ва эвфимизмҳо дар “Ёддоштҳо”-и С.Айнӣ
19.	Воҳидҳои фразеологӣ бо калимаи “дил” сохташуда дар ғазалиёти Ҳилолӣ
20.	Корбасти зарбулмасалу мақолҳо дар “Марги судхӯр”-и С.Айнӣ
Морфология	
21.	Таркиби сарфӣи калимаҳоро маънидод намоед;
22.	Морфология ҳамчун таълимот дар бораи калима чи маънӣ дорад?
23.	Калимаҳои сода, сохта, мураккаб ва таркибиро бо мисолҳо маънидод намоед;
24.	Тафовути байни ҳиссаҳои нутқ;
25.	Оиди категорияи грамматикӣ исм маълумот диҳед;

26.	Категорияи номуайяни исм ва қаринаҳои онро як-як бо мисолҳо фаҳмонед;
27.	Чамъбандии исм аз таркиби матнҳо;
28.	Оиди калимасозии исм маълумот диҳед (дар асоси романи «Дохунда»-и С.Айнӣ).
29.	Калимасозии сарфии исмро аз таркиби повести «Марги судхӯр»-и Садриддин Айнӣ муайян намоед;
30.	Пасвандҳои калимасозро номбар кунед ва мисолҳоро аз таркиби повести «Ман гунахкорам»-и Қалол Иқромӣ биёред;
31.	Оиди пасвандҳои исмсоз маълумот диҳед;
32.	Дар бораи сифатҳои аслий ва нисбӣ маълумот диҳед ва тафовути байни онҳоро бигӯед;
33.	Калимасозии сифат бо кадом роҳҳо ташкил меёбад бо мисолҳо маънидод намоед;
34.	Дар бораи дарақаҳои сифат маълумот диҳед;
35.	Тарзи созмони сифатҳои қиёсӣ ва олій;
36.	Корбасти сифатҳои нисбӣ дар «Ёддоштҳо»-и Садриддин Айнӣ;
37.	Исмҳои мураккаби пайвастро маънидод намоед;
38.	Ифодаи исмҳои мураккаби тобеъ чӣ тавр ташкил меёбанд, шарҳ диҳед;
39.	Исмҳои мураккаб ва тарзи сохта шудани онҳо;
40.	Сифатҳои мураккаб дар «Дохунда»-и С.Айнӣ чӣ гуна ифода ёфтаанд?
41.	Сифатҳои сохта дар «Одина»-и С.Айнӣ чӣ гуна ифода ёфтаанд?
42.	Пасвандҳои сифатсозро номбар кунед ва бо мисолҳо фаҳмонед;
43.	Корбасти пайвандҳои сифатсоз дар повести «Мақтаби кухна»-и С.Айнӣ
44.	Сохти исмҳо дар «Рӯзҳои мозӣ»-и А.Қодирӣ чӣ гуна ифода ёфтанд?
45.	Ҷонишинҳои сифатиро бо мисолҳо маънидод намоед;
46.	Оиди ҷонишинҳои предметӣ маълумот диҳед ва дар таркиби матн оварда маънидод намоед;
47.	Корбасти ҷонишинҳо дар таркиби «Дохунда»-и С.Айнӣ
48.	Дар бораи феълҳо ва хусусиятҳои он маълумот диҳед;
49.	Замонҳои феълро бо мисолҳо таҳлил намоед;
50.	Оиди намудҳои феъл маълумот дода, корбасти онро дар асарҳои бадеӣ маънидод намоед.
51.	Вазифаи нахвии феълро маънидод намоед;
52.	Феълҳои тасрифнашаванда кадоманд ва бо мисолҳо фаҳмонед;
53.	Масдар ва хусусиятҳои асосии он;
54.	Оиди феъли ҳол маълумот диҳед;

55.	Аз таркиби повести «Осмони соф» Ю.Акобиров феълҳои сохтaro ёбед ва тарзи созмони онро маънидод намоед;
56.	Оиди созмони феълҳои таркибӣ маълумот диҳед ва аз таркиби повести «Одина»-и С.Айнӣ мисолҳо биёред;
57.	Оиди зарф ва хусусиятҳои он маълумот диҳед;
58.	Маълумот дар бораи ҳелҳои зарф;
59.	Зарфҳои тарзи амал ва ифодаи он дар таркиби матн;
60.	Дар бораи роҳҳои калимасозии зарф маълумот диҳед;
61.	Оиди қорбасти замонҳои феъл дар «Чор ҳикоят»-и Ҷуриҷ Кӯҳзод маълумот диҳед;
62.	Феълҳои ғойӣ ва мафъулиро маънидод намоед;
63.	Дар бораи пасванду пешвандҳои зарфсоз маълумот диҳед;
64.	Пешояндҳои асли қадомҳоянд ва оиди он маълумот диҳед;
65.	Пайвандакҳо ва хусусиятҳои онҳоро маънидод намоед;
66.	Оиди пайвандакҳои пайвастананда маълумот диҳед;
67.	Пайвандакҳои тобеъкунандаро бо мисолҳо тасниф намоед
68.	Оиди ҳиссаҳои забони тоҷикӣ маълумот диҳед.
Синтаксис:	
69.	Муносибати нахвӣ қушҳои ибора;
70.	Ҳелҳои алоқаи нахвӣ (синтаксисӣ) дар ибора;
71.	Алоқаи мувофиқат, изофӣ, вобастагӣ ва ҳамроҳӣ дар ибора ва ҷумла;
72.	Хусусиятҳои алоқаи тобеъкунӣ ва тобеъшавӣ;
73.	Ҳелҳои ибора, ибораҳои исмӣ, сифатӣ, шуморагӣ, қонишинӣ, зарфӣ, феълӣ
74.	Ҷумлаҳои соддаи яктаркиба;
75.	Ҷумлаи муайяншахс, номуайяншахс, умумишахс, бешахс, унвонӣ ҷумлаҳои тасдиқӣ ва инқорӣ
76.	Ҷумлаҳои соддаи дутаркиба;
77.	Мубтадо ва воситаи ифодашавии он ба воситаи ҳиссаҳои нутқ;
78.	Ҳабаар ва ифодашавии он. Ҳабаарҳои феълӣ ва номӣ;
79.	Муайянкунанда ва хусусиятҳои он. Муайянкунанда ва ифодаи он ба воситаи ҳиссаҳои нутқ - сифат, исм, сифати феълӣ, масдаар, шумора, қонишин
80.	Муайянкунандаҳои изофӣ ва беизофа;
81.	Баёнӣҳои изофӣ ва беизофа. Тафовути байни муайянкунанда аз баёнӣ;
82.	Маълумот дар бораи аъзоҳои иловагии ҷумла. Воҳидҳои эзоҳӣ ва таснифоти онҳо аз рӯи ифодаи мазмун ва вазифа. Қалима ва ибораҳои туғайли ва наваҳои он.
83.	Муҳотаба ва наваҳои он;
84.	Пуркунандаи бевосита ва бавосита;
85.	Ҳол ва ҳелҳои он;
86.	Наваҳои ҷумлаҳои мураккаба. Ҷумлаҳои мураккаби пайвастан ва ҳелҳои он;
87.	Ҷумлаҳои мураккаби пайвасти пайвандакдор. Ҷумлаҳои мураккаби

	пайвасти бепайвандак ва пайвасти ҳоли;
88.	Ҷумлаҳои пайрав ва ҳелҳои он;
89.	Воситаҳои алоқаи ҷумла пайрави муайянкунанда, пайвандак, артикли номуайянии – е;
90.	Ҷумлаҳои пайрави ҳол ва ҳелҳои он: Ҷумлаи пайрави тарзи амал, ҷумлаи пайрави миқдору дараҷа ва вазифаҳои он;
91.	Ҷумлаҳои пайрави мақсад, замон ва макон, натиҷа, шарт ва ҳилоф;
92.	Маълумот дар бораи ҷумлаҳои мураккаби сертаркиб;
93.	Ҷумлаҳои мураккаби сертаркиби тобеъ;
94.	Ҷумлаҳои мураккаби омехта;
95.	Таснифоти ҷумлаҳои сертаркиби омехта;
96.	Маълумот дар бораи ҷумлаҳои иловагӣ;
97.	Нутқи айнан ва мазмунаннақшуда;
98.	Нутқи муаллиф ва персонаж;
99.	Муносибати нахви ҷузъҳои ибора;

Донишҷӯ дар натиҷаи азхудкунии мавзӯҳои кори мустақилона доир ба вижагиҳои забони тоҷикӣ ва забонҳои ба ҳам ҳеш, даврабандии таърихи забон, хусусиятҳои ба худ хоси забон ва нутқ, пайдоиши забон ва таракқиёти таърихии он, тафовути қисмати фонетика, лексика ва грамматикаи забон ва унсурҳои таркибии он маълумоти назарӣ пайдо мекунад.

Инчунин дониши назарии худро дар асоси асарҳои бадеӣ ва таҳлилу баррасии вижагиҳои забонии онҳо дар амал татбиқ намуда мустақкам менамоянд. Дар асоси аз худ намудани фанҳои бахши забоншиносӣ донишҷӯён равишҳои гуногуни забоншиносӣ, лексикология, этимология, морфология, синтаксис ва услубшиносӣ, ҳодисаҳои овозии забоншиносӣ, масъалаҳои ҳиҷо дар илми забоншиносӣ, таркиби луғавии забон ва фонди асосии луғавӣ, истилоҳот ва хусусиятҳои соҳавии он, воридшудани вожаҳои иқтибосӣ маълумоти назарӣ пайдо кунанд, дар омӯзиши грамматикаи қиёсӣ муқоисаи вижагиҳои забонии забонҳои ҳешро ба роҳ мемонанд.

3.	V. Натиҷаҳои омӯзонидани фан (компетентсияҳои ташаккулёбанда) Донишҷӯ дар натиҷаи азхудкунии фан: - Дар заминаи баррасии Забони адабии ҳозираи тоҷик донишҷӯён ба ташаккули шахсияти баркамолӣ нақӯахлоқи фасеҳбаёну соҳибсалиқа кӯмак расонидан; дар бораи хусусиятҳои хоси забон қисматҳои он, забон ва тафаккур пайдоиши забон ба <i>тасаввуроти муайян соҳиб бошанд</i>; - Оиди қонуниятҳои дохилӣ ва инкишофи омилҳои ташаккули он,
----	--

	дарачаи тадқиқи забоншиносӣ ва инкишофи сифатии микдории он маълумоти назарӣ дошта бошад; • Дар бораи равобиту пайвандҳои забони тоҷикӣ бо забонҳои халқҳои дигар дар ҷараёни таълими фан истифода намудан; бо тадқиқоти илмӣ фанни мазкури мавриди назар комилан ошноӣ доштан ва дар фаъолияти касбӣ аз онҳо самаранок истифода намудан малака ҳосил намоянд;
4.	VI. Методҳо ва технологияҳои таълим: • маърузаҳо • кейс-стадиҳои интерфаъл; • семинар (мантиқан фикр кардан, саволу ҷавоби тезкор); • машғулотӣ амалӣ; • бо гурӯҳҳо кор кардан; • тақдирот намудан; • лоиҳаҳои индивидуалӣ; • тадқиқи муқоисавӣ-таърихӣ; • ассисментҳо; • лоиҳаҳо барои ҳимоя кардан ва бо ҷамоа кор кардан.
5.	VII. Талабот барои гирифтани кредитҳо: Пурра аз худ намудани мафҳумҳои назарӣ ва амалии фан, дуруст баррасӣ намудани натиҷаҳои таҳлил, иҷро намудани супориш ва вазифаҳо дар шаклҳои назорати ҷорӣ, марравӣ ва мушоҳидаҳои мустақилона доир ба ҷараёни омӯзиш, аз рӯи назорати ниҳой супоридани кори хаттӣ.

6. АДАБИЁТИ АСОСӢ:

1. Грамматикаи забони адабии ҳозираи тоҷик, ҷилди 1. – Душанбе: 1985
2. Грамматикаи забони адабии ҳозираи тоҷик, ҷилди 2. – Душанбе: Дониш, 1985
3. Грамматикаи забони адабии ҳозираи тоҷик, ҷилди 3. – Душанбе: Дониш, 1989
4. Ғаффоров Р. Забони адабии тоҷик (Ибора ва ҳелҳои он). – Самарқанд, 2000.
5. Кабиров М., Воҳидов А. Забони адабии ҳозираи тоҷик. Қисми 1. – Самарқанд. 2010, 159 с.
6. Набиев М. Забони адабии ҳозираи тоҷик. Наҳв, қисми 2. – Душанбе: Маориф, 1992.
7. Мачидов Х. Забони адабии муосири тоҷик, ҷилди 1, – Душанбе: 2007.
8. Мачитова С. Забони адабии муосири тоҷик (фонетика). – Самарқанд.

2019.-250 с.

9. Маҷитова С. Ярашов Ш. Услубшиносӣ ва таҳрир. – Самарқанд: Нашри ДДС.2024.

АДАБИЁТИ ИЛОВАГӢ:

10. Афсахов А. Қаҳҳоров Х. Хат ва пайдоиши он. – Душанбе: Маориф, 1994.
11. Давронова М., Маҷидова С. Услубшиносӣ. – Самарқанд: 2017.-148 с.
12. Забони адабии ҳоизари тоҷик қисми 1. – Душанбе: 1973.
13. Забони адабии ҳозираи тоҷик, қисми 2. Синтаксис. – Душанбе: 1984.
14. Зоҳидов А. Забони адабии ҳозираи тоҷик. Матни маъруза – Самарқанд, СамДУ, 2000
15. Қосимова М.Н. Очеркҳо оид ба синтаксиси ҷумлаҳои соддаи насли асли Х1. – Душанбе: Ирфон, 2006.
16. Маҷидов Х. Фразеологияи забони адабии тоҷик. – Душанбе: 1982
17. Маъсумӣ Н. Очеркҳо оид ба инкишофи забони адабии тоҷик. – Душанбе: Адиб, 2013. -321 с.
18. Рубинчик Ю.А. Грамматика современного персидского литературного языка. – М., 2001.
19. Рустамов Ш. Ҳиссаҳои нутқ ва таснифоти онҳо. – Душанбе: 1999.
20. Сайфуллаева Р.Р. Ҳозирги ўзбек адабий тилида гап бўлакларининг семантикаси ва грамматикаси.- Т.: «Фан», 2000.
21. Хаскашев Т.Н. Фонетикаи забони адабии тоҷик. – Душанбе: Маориф, 1989.-198 с.

Манбаъҳои ахбори электронӣ:

<http://www.foxitsoftware.com>

www.persianacademy.ir/UserFiles/Image/naame09.pdf

www.persianacademy.ir/UserFiles/Image/naame05.pdf

www.ziyouz.com kutubxonasi

7.	Дастури фан 24 августи соли 2024 таҳти баённомаи рақами 1 дар шӯрои таълимӣ-услубии Донишгоҳи давлатии Самарқанд ба номи Ш.Рашидов тасдиқ карда шудааст.
8.	Масъулони ба фан/модул: Маҷитова С. - доктори фалсафа (PhD), дотсенти кафедраи филологияи тоҷик ва забонҳои шарқи хориҷаи ДДС ба номи Ш.Рашидов Адашуллоева Г.- доктори фалсафа (PhD), дотсенти кафедраи филологияи тоҷик ва забонҳои шарқи хориҷаи ДДС ба номи Ш.Рашидов Раҳимқулов Ғ. - доктори фалсафа (PhD), дотсенти кафедраи филологияи тоҷик ва забонҳои шарқи хориҷаи ДДС ба номи Ш.Рашидов
9.	Муқарризон:

Х.Муртазоев – доктори фалсафа (PhD), муаллими кафедраи
Филологияи тоҷик ва забонҳои шарқи хориҷаи ДДС ба номи
Ш.Рашидов (tel: 99 264 88 90)
Н.Қаюмов - доктори фалсафа оид ба фанҳои филология (PhD)
дотсенти Донишгоҳи педагогии Ўзбекистон ва Финландия (tel:(91) 314
46 18)

Гуруҳи кории масъул барои таҳияи дастурҳои фан ва супоришоти
таълими мустақилона дар асоси фармони 301-иҷ университет дар санаи 16
августии соли 2024:

Раис -

проф. А.Носиров

Мудири кафедра:

дотс. С.Хучакулов

Декани факултет:

проф. Ж.Элтазаров

**Проректори 1-уми корҳои
таълимии ДДС ба номи Ш.Рашидов:**

А.А.Солеев

Шароф Рашидов номидаги Самарқанд давлат университети
тожик филологиси ва хорижий Шарқ тиллари кафедраси
профессор ўқитувчилари Г.Раҳимкулов, Г.Адашуллоева,
С.Мажитовалар томонидан тайёрланган
«Ҳозирги тожик адабий тили» фанидан
таълим дастурига

ТАҚРИЗ

Тақдим этилган таълим дастури бакалавриатура таълим йўналиши талабалари учун мўлжалланган бўлиб, Давлат таълим стандарти ва Ўзбекистон Республикаси Олий ва ўрта махсус таълим вазирлиги метёрий ҳужжатларнинг талаблари инобатга олган ҳолда тузилган.

Таълим дастурининг кириш қисмида муаллиф ўқитиладиган фанининг мақсади ва вазифалари, шунингдек таълим бериш усуллари аниқ кўрсатиб берган.

Таълим дастурида ҳозирги тожик адабий тилининг ўрганиш усуллари шаклланиш омиллари, ривожланиш қонунияти, ўргатиш усуллари шунингдек тилнинг ўзига хос миқдорий ва сифатий жиҳатидан қайси усулда ривожланишига аҳамият берилган. Ҳозирги тожик адабий тилининг қисмлари: фонетика, лексикология, лексикография, морфология, синтаксис, услубшунослик (стилистика), уларнинг мақсад ва вазифалари ҳам кўрсатилган. Ҳозирги тожик адабий тилини жамиятдаги ўрни ва унинг функционал, коммуникацион ва эстетик вазифалари, манбалари, эволюцион тараққиётга алоҳида эътибор қаратилган. Таълим дастурида тилнинг амалий аҳамияти ва тилларнинг ўзаро муносабати ва бойитиш йўллари ифодасини топган.

Таълим дастурида «Ҳозирги тожик адабий тили» асосий фанлардан бири эканлиги инобатга олиб, уни ҳар томонлама манзур этишини таъминлаш учун мавзуларнинг бир қисми талабаларнинг мустақил ишлашига тавсия этилган.

Муаллифлар томонидан тузилган «Ҳозирги тожик адабий тили» фани силлабусини амалиётга жорий этишини маъқуллайман.

**Ш.Ярашов, СамДУ тожик
филологиси ва хорижий Шарқ тиллари
Кафедраси ўқитувчиси, филология
фанлари бўйича фалсафа доктори**

Шароф Рашидов номидаги Самарқанд давлат университети
тожик филологияси ва хорижий Шарқ тиллари кафедраси
профессор ўқитувчилари Ғ.Раҳимкулов, Ғ.Адашуллоева,
С.Мажитовалар томонидан «Ҳозирги тожик адабий тили» тайёрланган
таълим дастурига

ТАҚРИЗ

Тақдим этилган таълим дастури бакалавриатура таълим йўналиши талабалари учун мўлжалланган бўлиб, Давлат таълим стандарти ва Ўзбекистон Республикаси Олий ва ўрта махсус таълим вазирлиги меъёрий ҳужжатларнинг талаблари инобатга олган ҳолда тузилган.

Таълим дастурининг кириш қисмида муаллиф ўқитиладиган фаннинг мақсади ва вазифалари, шунингдек таълим бериш усуллари аниқ кўрсатиб берган.

Таълим дастурида ҳозирги тожик адабий тилининг ўрганиш усуллари шаклланиш омиллари, ривожланиш қонунияти, ўргатиш усуллари шунингдек тилнинг ўзига хос микдорий ва сифатий жиҳатидан қайси усулда ривожланишига аҳамият берилган. Ҳозирги тожик адабий тилининг қисмлари: фонетика, лексикология, лексикография, морфология, синтаксис, услубшунослик (стилистика), уларнинг мақсад ва вазифалари, ҳам кўрсатилган. Ҳозирги тожик адабий тилини жамиятдаги ўрни ва унинг функционал, коммуникацион ва эстетик вазифалари, манбалари, эволюцион тараққиётга алоҳида эътибор қаратилган. Таълим дастурида тилнинг амалий аҳамияти ва тилларнинг ўзаро муносабати ва бойитиш йўллари ифодасини топган.

Таълим дастурида «Ҳозирги тожик адабий тили» асосий фанлардан бири эканлиги инобатга олиб, уни ҳар томонлама манзур этишини таъминлаш учун мавзуларнинг бир қисми талабаларнинг мустақил ишлашига тавсия этилган.

Муаллифлар томонидан тузилган «Ҳозирги тожик адабий тили» таълим дастури амалиётга жорий этишини маъқуллайман.

Каюмов Нодир Найимович
Ўзбекистон-Финландия педагогика институти
Бошланғич таълим ва гуманитар фанлар
факултети "Бошланғич таълим методикаси"
кафедраси катта ўқитувчиси филология
фанлари бўйича фалсафа доктори (PhD)

Н.У.Каримов
NING IMZOSINI
TASDIQLAYMAN
O'ZBEKISTON - FINLANDIYA
PEDAGOGIKA INSTITUTI
XODIMLAR BO'LIMI BOSHIG'I

